

Beszélgetés Dr. Jeszenszky Sándorral

Rendhagyó fizikaóra a Magyar Elektrotechnikai Múzeumban. Kísérletek kísérleteznek Dr. Jeszenszky Sándorral, akit tanár úrnak szólítanak, pedig eredetileg nem is tanár, hanem villamosmérnök. Ezt magam is tanúsíthatom, hiszen nagyon sok évvel ezelőtt együtt tettük meg az első bizonytalan lépéseket az akkor egészen új műszaki tudományág, a hajtástechnika és teljesítményelektronika területén. Ő azóta is az elektrotechnika elkötelezettje. Mióta?

Ez a vonzalom kisgyerekkorom óta kísér. A családban már volt elektrotechnikus, anyai nagyapám, aki a MÁV távírdai szakértője volt. 1935-ben, röviddel születésem előtt elhunyt, de szakkönyvei ott maradtak a családi könyvespolcon. Ezeket úgy nézegettem, mint más gyerek a képeskönyveket. Így azután a pályaválasztás egy pillanatra sem volt kétséges. Diákkoromhoz hozzátartozott a kísérletezés, elemek, kis motorok, telefon, szikrainduktor készítése. Nem maradtatott el a detektoros rádió építése sem, ami 1944-ben a szó szoros értelmében életmentő szerepet játszott, mert idejében figyelmeztetett a közelgő bombatámadásokra. A háború után az atomfizika is bekerült a diák-kísérletek sorába. Ezeket a kísérleteket Öveges professzor diák klubjában végeztem. Vele kapcsolatban életem végéig megmaradt, amit a pedagógiáról tudok, tőle tanultam. Később azután én tanítottam a lendő tanárokat egyetemi docensként.

Egyenes folytatást jelentett a Műszaki Egyetem?

Igen. 1953-ban kezdtem tanulmányaimat a Villamosmérnöki Karon. Verebely László és Liska József tanítványa voltam. Fialat tanársegédként tanított Horváth Tibor is, akivel együtt emlékezhettünk meg egykori professzorainkról a magyar elektrotechnika történetéről írt könyvünkben. Történelmi időkben voltunk egyetemisták, hiszen az 1956-os forradalom az Egyetemről indult el. Nemzetőrként a rend fenntartásában vettem részt, nehogy valamilyen atrocitás szennyezze be a forradalom tisztaságát. Marián István tábornoknak, a Katonai Tanszék akkori vezetőjének köszönhetem, hogy nem ért baj. Hosszú börtönévei után ugyanannál a vállalatnál dolgozott mint én, akkor már munkatársak és barátok voltunk. Pár hete szomorúan értesültem elhunytáról. Azt pedig sok évfolyamtársammal együtt Taky Ferenc professzor gerinces kiállításának köszönhetem, hogy nem ért utol a megtorlás és 1958-ban megkaptam a mérnöki diplomát.

Beszéljünk néhány szót a mérnöki pályafutásról.

Az egyetem után nyugdíjazásig ugyanannál a vállalatnál, a Vilati-nál dolgoztam. Akkoriban újdonság volt a szabályozástechnika és a félvezetők ipari alkalmazása. Mivel a vállalatnak nem volt saját műszaki fejlesztése, ezeket a munkákat a Villamosipari Kutató Intézetben végezték Nekem az összekötő szerep és az a feladat jutott, hogy tanuljak és készüljek fel a saját fejlesztési részleg létrehozására. Tanítómesterünk Dr. Vitályos László volt, a laboratóriumi munkákat Bence Jánossal végeztük. Vele sok közös munkánk volt később is, de akkor ő már a hajtástechnika főosztályvezetője majd igazgatója volt a VKI-ban, én műszaki igazgató a Vilati-ban. A saját vállalatnál sikerült kitűnő fejlesztő együttest kialakítani. Sok új eredményünk volt, élenjáró volt az országban első tirisztoros hajtás megépítése. Kandidátusi értekezésemet 1990-ben védtem meg. Témája részben technikatörténeti vonatkozású volt, ami már mostani munkám irányába mutatott.

A Magyar Elektrotechnikai Múzeum irányába?

A múzeum munkájába a kezdetektől bekapcsolódtam, majd már nyugdíjasként 1995-től az alapító Király Árpád utódjaként elvállaltam az igazgatói megbízást. 1999-ben a múzeumot az ELMŰ közhasznú társasággá alakította, 5 éves megbízással ügyvezető igazgatóvá neveztek ki. 70. életéveimre és csökkenő stressz-tűrőképességemre való tekintettel az egyre súlyosabb pénzügyi problémák miatt újabb ciklust nem vállaltam. Tavaly óta az igazgató Dr. Boross Norbert, most az ő vállát nyomja a múzeum túlélésének gondja, én tudományos tanácsadóként és múzeológusként dolgozom tovább.

Nem véletlen, hogy idős korban jutottam el a múzeológiáig. Évtizedek mérnöki munkája során fokról-fokra ismertem fel, hogy a szakmának milyen egyedülálló szellemi és tárgyi emlékei halmozódtak fel ebben az országban, és ezek mennyire elválaszthatatlan részei az egyetemes

kultúrának. Mérnökként sok európai országba eljutottam és soha nem mulasztottam el az ottani elektrotechnikai múzeumok megtekintését, sőt vendég kutatóként többször is dolgoztam a müncheni Deutsches

Museumban, így jogot érzek annak kijelentésére, hogy múzeumunk európai viszonylatban is az elsők között van. Ennek egy speciális oka, hogy a többi országtól eltérően nálunk nem jött létre műszaki nemzeti múzeum, az Országos Műszaki Múzeum ilyen működése 50 éve megoldatlan. Ezért szakmánk legjobbjai a MEE kezdeményezésére és az ELMŰ anyagi tehervállalásával önálló múzeumot hoztak létre. Más országokban ez a múzeum csupán a nemzeti műszaki múzeum egyik osztálya lenne, nálunk több annál, nemzetközi szinten is az elsők között jegyzik. Ezért persze ugyanolyan biztonságot érdemel, mint a Nemzeti Múzeum bármelyik részlege. Szlovákiában vagy Horvátországban nem kerülhetne a "veszélyeztetett múzeumok" csoportjába. Feladatait így is teljesíti, de alig 3-4 emberrel, nagy nehézségek árán. Garas Dezsőné érdeme, hogy a múzeum él és működik. Összel nyílt meg a magyar villamosenergia-rendszer üzemirányításának történetét bemutató kiállítás, idén a volfrám-lámpa 100., a kripton izzó feltalálásának 75. évfordulójáról kívánunk megemlékezni. Nagy veszteség, hogy anyagi okokból már nem munkatársa a múzeumnak Sitkei Gyula, aki az utóbbi években sok értéket mentett meg és sok új kutatási eredményt ért el, amelyeket kiállításokon és publikációkban tett közzé. Némileg enyhíti a hiányt, hogy hosszú gyermeknevelési szabadság után visszatér Antal Ildikó, így a két részmunkaidős nyugdíjas mellett lesz egy fiatal, aktív múzeológus is. Távolléte alatt nem csak két gyermeknek adott életet, hanem megírta doktori értekezését is. Tréfának szánom, de statisztikai szempontból igaz: ezzel múzeumunk szellemi színvonal tekintetében országosan az első helyre kerül, a múzeológusok 2/3-ának lesz tudományos fokozata. (Háromunk közül kettőnek). Persze nem vagyok a hivatalos papírok megszálaltója, a műszaki team negyedik tagja, Szilágyi László ha kell esztérgál vagy műtárgyat restaurál, ha kell tárlatot vezet vagy fizika órát tart. Félre téve a tréfát, bízunk benne, hogy az ELMŰ, a többi energiaipari társaság és a kulturális tárca közös elkötelezettséggel megoldja a múzeum helyzetének stabilizálását.

Zipernowsky dinamók az Elektrotechnikai Múzeum 2003-ban megnyitott Ganz kiállításán. A kiállítást tervezte Sitkei Gyula

Végezetül a szokásos riport kérdések: elismerések, család, hobby

Legbecselesebb kitüntetésem a MEE Zipernowsky díja. Szakmai elismerésnek tartom, hogy rossz káder mivoltom ellenére a Vilati legmagasabb beosztású mérnöke lettem. Barátságatlan kezdet volt, hogy bár kitüntetése, akkori nevén vörös diplomával végeztem, tanársegédi kinevezésemet, majd kutatóintézeti alkalmazásomat "felsőbb helyről" megtorpedózták. Pedig apám segédmunkás volt - igaz, korábban viszont a Nemzeti Bank vezérigazgatója, a háború utáni infláció megállítója, a forint megalkotója. Elismerés, hogy rendszeresen meghívott előadója voltam (és vagyok) a müncheni Deutsches Museum és a Paviai Egyetem szakmai szemináriumainak, tagja az épülő Olasz Elektrotechnikai Múzeum nemzetközi tudományos tanácsának, az MTA Tudomány- és Technikatörténeti Komplex Bizottságának, tanára a BME egyik Doktorképző Iskolájának A MEE-ben a Technikatörténeti Bizottságot vezetem.

45 éve vagyok házas, feleségem végtelen türelemmel viseli el, hogy ott-honunk jobban hasonlít egy elektrotechnikai laboratóriumra mint polgári lakásra. Két gyermekünk van, egy fiú és egy lány, mindketten mérnökök, sok örömet (és persze nagyszülői feladatot is) hoz négy unokánk.

A hobby? Arról beszéltem az egész riport alatt.

K.P. - B.J.